

ÎN GENUL... ÎNȚELEPȚILOR MIRCEA ELIADE – NICOLAE STEINHARDT

ADRIAN BOLDIȘOR

INTRODUCERE

Prezenta relația dintre Mircea Eliade și Nicolae Steinhardt este ca și cum ai încerca să urmărești traiectoria a două astre care, fără a se întâlni prea des și fără a face parte din aceeași „galaxie”, s-au influențat atât de mult (deși, în anumite situații, atât de tragic!). Rămân multe răni nevindecate (ex.: cum ar putea cineva să fie acuzat la 12 ani de muncă silnică pentru că a citit o carte?; de ce Occidentul nu a avut nicio reacție în urma celebrului proces din 1960?) și multe întrebări fără răspuns (ex.: de ce Eliade nu amintește nimic în *Jurnalul* și în *Memoriile* sale despre procesul intelectualilor români în care, fără voia lui, a fost implicat? probabil – acesta ar fi un răspuns – ca să nu le facă și mai mare rău celor implicați). Mai presus de toate rămâne însă o capodoperă și o mărturie vie peste ani: *Jurnalul fericirii*.

Nicolae Steinhardt l-a cunoscut pe Mircea Eliade încă din adolescență, ei urmând același liceu bucureștean, Spiru Haret, fiind însă cu cinci ani mai tânăr. Printre amintirile sale din acești ani, Steinhardt creionează și un portret al viitorului savant de origine română: fără a excela la toate materiile, Eliade „aparținea totuși tipului de elev excepțional; câtuși de puțin celui tocilar, căci avea preferințe, iar subiectele care nu-l atrăgeau nu se sfia să le trateze cu fâțișă desconsiderație. Amănuntele acestea erau știute de toată școala, Eliade fiind (precum Noica, Elian, Vanici, Brezianu, Acterian) una din vedetele cursului superior”¹. S-au reîntâlnit de câteva ori în perioada interbelică, apoi de două ori la Paris: în 1978, când s-au revăzut după o lungă perioadă de timp, și în 1980, când Steinhardt a stat câteva luni în apartamentul lui Eliade din capitala Franței.

STEINHARDT ȘI/SAU ANTISTHIUS

În anul 1934 Nicolae Steinhardt debutează, cu pseudonimul Antisthius (numele unui personaj din *Caracterele* lui La Bruyère), cu volumul parodic *În genul... tinerilor*, publicat la Editura Cultura Poporului². Între scriitorii parodiați se numără Emil Cioran, Constantin Noica, E. Marghita, Mircea Eliade, Geo Bogza, Petru Comarnescu, Eugen Relgis, Sașa Pană etc.

¹ NICOLAE STEINHARDT, *Ispita lecturii*, Ed. Dacia, Cluj, 2000, p. 60.

² Ediția din care vom cita: N. STEINHARDT (Antisthius), *În genul... tinerilor*, Ediție îngrijită, note, studiu introductiv, referințe critice și indici de George Ardeleanu, repere biobibliografice de Virgil Bulat, Mănăstirea Rohia, Ed. Polirom, Iași, 2008.

La întrebarea adresată de Mircea Handoca 50 de ani mai târziu (septembrie 1984) despre volumul de pamflete publicat în tinerețe, Steinhardt avea să afirme: „Ce gândesc după o jumătate de veac despre acea parodie? Că mai bine nu o scriam și mai bine nu apărea... Mă simt, acum, atât de îndepărtat de textul de atunci. Am fost dur, pripit, exuberant, superficial. Mă răsfățam. Eliade s-a numărat printre autorii parodiați la care prima reacție n-a fost supărare ci îngăduință și amuzament. Citatul din La Bruyère folosit drept motto al cărții (accentua voința parodistului de a nu da muștrărilor sale o coloratură personală) i-a plăcut îndeosebi. Antisthius, *caracter* al lui La Bruyère făgăduiește într-adevăr că se va menține în aria principiilor, că nu va coborî în arcele vieții personale. Izbutit-am a proceda astfel? Oarecum”³.

Capitolul despre Mircea Eliade poartă titlul *Întoarcerea din India*, țară în care Eliade a stat între anii 1928-1931. În acest capitol Steinhardt parodiază calitatea lui Eliade de șef al „tinerei Generații”, aplecarea sa asupra studiul religiilor orientale, „beția de cuvinte” și erotismul din operele publicate, precum și egocentrismul eliadian. În apropiere de țărmul românesc al Mării Negre, tânărul întors din îndepărtata Indie vorbește cu sine însuși:

„Pământul nu se vedea încă de pe vapor, când mă simții de acum copleșit de reflecții jalnice. Eram numai fatigat de drum? Nu! Simțământul horibil care pusese stăpânire fatmic și inexpugnabil – pe ființa mea iremediabilă, irațională, orfeică era travaliul deosebirii climatice. Dar nu al temperaturii concrete, ci, adânc, al latitudinii siccitive. Prin mijloacele promiscuei civilizații europene ajunsese în mai puțin timp decât, falemic, îmi trebuia ca să contempu leproșii cadaverici sau crocodilii purificați din țara divină în continentul cu dicționare”; „Părul meu palid, farmecul călugăresc care emană, matildic și universal, din omul paradoxal ce sunt mă vor acoperi. Vine seara, și în cenușa pânzelor sub globurile copleșitoare ale cheiului mă voi strecura ascetic, inasimilabil, inacceptabil, transcendent și neutru. Ideea prețiozității unei primiri îmi dă o suferință carnală”; „Scobor neutric în portul fantastic în noapte, rezultanta trudei mijlocizatorii. Ezit să pun piciorul pe țărmul cu instituții și caractere: pământul instituționalizat, caracterizional, unde experimentul nu e introvert, unde ambarele sunt irelevante și hărnicia onestă o datorie. Pun totuși piciorul jos și privesc cu un mepriz bergsonian-cinic grămădătura din fața mea” etc. etc.

ISPITA DE A CITI ÎN PĂDUREA INTERZISĂ

Procesul grupului „mistico-legionar” Constantin Noica – Dinu Pillat⁴ s-a desfășurat într-o atmosferă internațională încărcată, în care evenimente cu urmări grave pentru România și pentru toate statele comuniste din Europa de Est se succedau cu repeziciune: destalinizarea (mai mult sau mai puțin aparentă) inițiată de Hrușciiov (1956), revolta de la Budapesta și înăbușirea ei sângeroasă (1956), retragerea trupelor sovietice din România (1958), acordarea premiului Nobel pentru literatură lui Boris Pasternak pentru romanul *Doctor Jivago* urmat de refuzarea acestuia, în urma presiunilor sovietice (1958)⁵.

³ N. STEINHARDT, *Monologul polifonic*, Ediție îngrijită de Virgil Bulat, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1991, p. 355; MIRCEA HANDOCA, *Convorbiri cu și despre Mircea Eliade*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Criterion Publishing, București, 2006, p. 307. Dan C. Mihăilescu, Nicolae Mecu și George Ardeleanu sunt de părere că anul 1934 a fost în viața literară românească un an al negărilor (premiat!), acum apărând volume ca *Pe culmile disperării* (de Emil Cioran), *Mathesis sau bucuriile simple* (de Constantin Noica), *India, Lumina ce se stinge, Întoarcerea din Rai și Oceanografie* (de Mircea Eliade), *Nu* (de Eugen Ionescu), *În genul... tinerilor* (de Nicolae Steinhardt).

⁴ Arestările celor ce aveau să facă parte din acest grup au început la 11 decembrie 1958 cu Noica și s-au terminat la 4 ianuarie 1960 cu Steinhardt, iar procesul propriu-zis s-a derulat între 24-26 februarie 1960. Paradoxal, s-a insistat pe formula de „grup legionar”, chiar dacă doi dintre cei arestați erau evrei: Nicolae Steinhardt și Beatrice Strelinsker.

⁵ CLARA COSMINEANU, „Un qui pro quo bine venit: Nicu Steinhardt în dosarele Securității”, în: *Nicu Steinhardt în*

Într-o încercare de schimbare a imaginii României în lume (într-un fel, în legătură și cu hotărârile și spiritul Conferinței de la Geneva), în iunie 1956 regimul din România a permis Teatrului Național din București să facă un turneu la Paris (cu piesele *O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale și *Ultima oră* de Mihail Sebastian), acesta fiind un prilej pentru Mircea Eliade de a se întâlni cu vechi prieteni, printre care se număra Marietta Sadova, soția lui Haig Aterian, prietenul său din perioada interbelică. Deși totul a fost plănuț de organele de securitate ale Partidului Comunist din România, peste trei ani Marietta Sadova a fost acuzată, în grupul celor 23 de intelectuali, în ceea ce avea să reprezinte ultimul mare proces politic din România. Unul dintre principalele capete de acuzare în procesul grupului Noica - Pillat l-a constituit difuzarea și lecturarea cărților *Ispita de a exista* de Emil Cioran și *Noaptea de Sânziene* de Mircea Eliade, cărți interzise de regimul comunist din România. Marietta Sadova a fost cea care a adus clandestin în România exemplare ale cărților lui Eliade și Cioran, pe care apoi le-a dat spre lectură în secret prietenilor⁶.

Între numeroasele documente ale Securității comuniste cu privire la Nicolae Steinhardt se găsesc mai multe referiri la Mircea Eliade și la lucrările acestuia, semn că difuzarea și citirea romanului eliadian, precum și prietenia cu autorul acestuia, au constituit puncte esențiale în condamnările intelectualilor. Astfel, în *Procesul-verbal de interogatoriu*, datat 6 ianuarie 1960, se amintește faptul că în anul 1957 Steinhardt, la indicațiile lui Constantin Noica, a dat cartea lui Eliade lui Sergiu Al.-George. Cu un an înainte se discutase într-un grup de intelectuali (din care făceau parte Noica, Steinhardt, Alexandru Paleologu, Paul Dimitriu ș.a.) despre cele două lucrări ale lui Cioran și Eliade⁷. Aceste date revin și în interogatoriile ulterioare, în care se vorbește cu precădere despre grupul de intelectuali ce discuta pe ascuns cărțile celor doi emigranți (8 ianuarie 1960, 9 ianuarie 1960, 11 ianuarie 1960, 12 ianuarie 1960, 13 ianuarie 1960, 24 februarie 1960).

În Sentința nr. 24 din data de 1 martie 1960, acolo unde au fost acuzați toți cei 23 de inculpați (Noica Constantin, Pillat Constantin, Lăzărescu Sandu, Florian Gheorghe, Aterian Arșavin, Ranetti Constantin, Radian Nicolae, Vlad Aurelian, Răileanu Constantin, Iordache Nicolae zis Vladimir Streinu, Mitucă Ion, Vidrașcu Emanoil, Aterian Sadova, Paleologu Alexandru, Steinhardt Nicu Aurelian, Strelisker Beatrice, Enescu Teodor, Niculescu Remus, Noica Iacob, Al. George Sergiu, Teodoreanu Alexandru zis Păstorel, Ionescu Ana, Mironescu Sandală Simina), printre numeroasele acuze aduse, este notată și următoarea faptă:

„Inculpații Noica C-tin și Pillat C-tin fiind dușmani ai luptei și realizărilor poporului muncitor, străini de interesele patriei, având aceleași convingeri ca ale trădătorilor de țară fugiți în Occident, legionarii Eliade Mircea și Cioran Emil, puși în slujba serviciilor de spionaj imperialiste ca agenți plătiți la ordinul cărora uneltesc prin toate mijloacele împotriva R.P.R., restabilesc pe căi ilegale legăturile cu aceste elemente, s-au pus în slujba lor și servindu-i credincios, le-au difuzat în țară scrierile lor cu conținut instigator și pline de calomnii la adresa poporului român și regimului democratic-popular. Timp îndelungat inculpații au folosit căi ilegale pentru a introduce în țară și expedia în străinătate scrieri dușmănoase, folosindu-se în acest scop de unele persoane venite în țară ca turiști ori de altele de la o legăție capitalistă din București sau de cetățeni români care plecau în străinătate în interes de serviciu. Astfel, când a fost trimisă la Paris în interes obșteșc, inculpata Aterian Sadova

dosarele Securității. 1959-1989, Selecția documentelor Clara Cosmineanu și Silviu B. Moldovan, Prefață Toader Paleologu, Studiu introductiv Clara Cosmineanu, Ed. Nemira, București, 2005, p. 13.

⁶ Vezi Procesul-verbal datat 9 noiembrie 1959, învinuită Aterian Sadova Maria, în: STELIAN TĂNASE, *Anatomia mistificării*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Ed. Humanitas, București, 2003, pp. 60-63.

⁷ Nicu Steinhardt în *dosarele Securității. 1959-1989*, pp. 52-60. În Procesul-verbal datat 4 octombrie 1959, Iordache Nicolae (Vladimir Streinu) afirma că s-au citit scrieri interzise printre care și cele ale „fugarului român din Occident Cioran Emil, *Ispita de a exista*, adusă de Voinescu Alice și citită de Cioculescu Șerban, precum și *Scrisoare către un prieten de departe*, adusă și citită în 1957 de Cioculescu” (STELIAN TĂNASE, *op. cit.*, p. 45). Despre lucrarea lui Cioran și *Pădurea interzisă* a lui Eliade, ca fiind citite în salonul literar care se formase, amintește și Sandu Lăzărescu în interviul din aceeași carte a lui Stelian Tănase (p. 45).

Maria a stabilit legături cu legionarii Eliade Mircea și Cioran Emil de la care a primit cărți în mai multe exemplare, pentru a fi aduse în țară legionarului Noica Constantin. Cărțile acestea cu caracter dușmănos la adresa poporului român au fost răspândite în rândurile unor elemente reacționare cu scopul menținerii unui spirit naționalist șovin și mitului așa-zisei literaturi „pure”⁸.

Urmează sentințele unora dintre acuzați, pentru ca, la poziția a 15 să fie menționat Steinhardt Nicu Aurelian. Despre el se spune că este un „element dușmănos al regimului democrat-popular din R.P.R., apărător al fostului regim burghezo-moșieresc”, fiind un apropiat al lui Constantin Noica. În afară de acuza de a-l fi cunoscut pe Noica și lucrarea acestuia *Povestiri din Hegel*, Steinhardt a mai citit și lucrările „fugarilor legionari Cioran Emil și Eliade Mircea, aflați în Franța” și s-a pus în slujba acestora „hotărând să multiplice în mai multe exemplare articolul lui Cioran Emil intitulat «Scrisoare către un prieten din depărtare» publicat în Occident și adresat lui Noica Constantin. [...] Recunoaște că a primit și el scrierile lui Cioran Emil și Eliade Mircea de la Noica Constantin care le avea de la Sadova Maria aduse din Franța, adăugând că aceste scrieri, *Ispita de a exista* și *Pădurea interzisă*, au un conținut interzis pentru regimul nostru, că lucrările acestea au circulat în rândul cunoscuților lor, difuzând și el cartea lui Eliade *Pădurea interzisă* coinculpăului Al. George Sergiu după ce a citit-o, iar pe a lui Cioran a dat-o lui Stahl”⁹. Steinhardt mărturisește că acuzațiile erau adevărate, însă nu erau fapte incriminatorii, lucru care nu a fost luat în considerare atunci când juriștii din Occident s-au aplecat (rar!) asupra acestui proces.

„Erau atât de convinși, li se părea atât de evident ca faptele incriminate să fie infracțiuni, încât au considerat lucrul ca de la sine înțeles. N-au revizuit axiomele. Ce ni s-a imputat nu era fals. Cetisem cărți de Mircea Eliade, de Emil Cioran, de Eugen Ionescu. Mersesem des la Tr. să bem ceai din serviciul *Rosenkavalier*, să pălăvrăgim și să ne mai descărcăm sufletul. [...] *poliția pentru oameni cumsecade*. Anticreștinismul ce face? Generalizează păcatul, acum toți sunt în stare de vinovăție permanentă, nu mai ești osândit pentru ceea ce ai făcut, ci pentru ceea ce ești”¹⁰.

Pentru aceste fapte și pentru altele asemănătoare, Nicolae Steinhardt a fost condamnat la 12 ani muncă silnică, 7 ani degradare civică și confiscarea averii personale pentru infracțiunea de uneltire contra ordinii sociale¹¹. În *Jurnalul fericii*, Nicolae Steinhardt avea să noteze în legătură cu ultimele lui cuvinte de la proces și cu reacția celor din sală la acestea:

⁸ *Ibidem*, p. 103.

⁹ *Ibidem*, pp. 106-107. În interviul acordat lui Mircea Handoca, Steinhardt analiza influența pe care aceste evenimente le-au avut asupra vieților „actorilor” principali ai celebrului proces al intelectualilor: „Da, pentru C. Noica, Sergiu Al-George și pentru mine «evenimentul existențial» la care vă referiți n-a însemnat o simplă întâmplare, o aventură, un accident neplăcut. Ci nespun mai mult: o experiență cutremurătoare, o cotitură decisivă. N-a fost așa pentru toți. Pe unii «întâmplarea» nu i-a marcat, alții au îndurat-o anevoie, ca pe un blestem. Pot adevări că n-a fost o simplă «pacoste» pentru Sergiu Al-George ori pentru Dinu Pillat. Pentru mine unul cred că evenimentul a luat amploarea cea mai largă și a dobândit semnificația cea mai puternică: m-a schimbat întru totul, a făcut din mine «o făptură nouă». Știți că Eliade, Cioran și Eugen Ionesco au fost întrucâtva prezenți în întreaga teatură? Coperta *Noptii de sânziene*, a *Ispitei de a exista* și a volumului I din *Teatrul* lui Ionesco au figurat la loc de cinste în dosarul nostru? I-am simțit atunci pe toți trei foarte aproape de noi – «în văzduh și adevăr»” (N. STEINHARDT, *Monologul polifonic*, p. 357; MIRCEA HANDOCA, *op. cit.*, p. 309).

¹⁰ N. STEINHARDT, *Jurnalul fericii*, Ediția a VII-a, Îngrijire, postfață și note de Virgil Cimosș, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2000, pp. 239-240.

¹¹ Steinhardt a fost eliberat din închisoare la 3 august 1964, iar Noica la 8 august, ei fiind ultimii doi eliberați dintre membrii lotului. Prezentând atitudinea lui Steinhardt din timpul detenției pe care o suferise, împreună cu lotul Noica-Pillat, Monica Lovinescu nota că scriitorul „în ciuda bățăilor și torturii se purtase așa cum i-o ceruse bătrânul său tată, ca un erou. Vorbă pe care n-ar fi rostit-o niciodată. Pentru Steinhardt termenul mai nimerit mi se pare: smerenie. Și nu neapărat fiindcă și-a sfârșit viața în călugărie, de aceeași smerenie dăduse dovadă și mai înainte. Numai că era o smerenie îndârjită. Rezistând, dar fără trufie, ci doar cu hotărâre implacabilă, la toate relele și incapabil să săvârșească vreunul. Nerenunțând însă la proiectele sale de opoziție” (MONICA LOVINESCU, *La apa Vavilonului* /2. 1960-1980, Ed. Humanitas, București, 2001, p. 71).

„Eu mi-am pregătit cu grijă, din celulă, eventualul cuvânt final și-l recit fără oprire: Faptele fiind ceea ce sunt, se cade să arăt două lucruri: primul, că nu am avut intenția de a unelti, al doilea că dacă aș fi știut că volumul lui Emil Cioran, *Ispita de a trăi*, putea fi interpretat ca un atac la adresa poporului român (ceea ce nu este) nu l-aș fi citit și nu m-aș fi asociat la răspândirea lui, deoarece am avut, am și voi avea întotdeauna față de poporul român numai simțăminte de adânc respect și nețărmuită dragoste. Cuvinte destul de îndemânatică și care – Dumnezeu știe de ce, fiindcă n-or fi mai grozave decât ale celorlăți – sunt ascultate de câteși patru grupe ale sălii în tăcere. Dr.-ul Al. G. mi-a spus apoi, la camera 18, că l-am emoționat”¹².

După anii petrecuți în pușcăriile comuniste și după eliberare, Steinhardt a fost urmărit pe tot parcursul vieții sale, notele informative din dosarele Securității stând mărturie asupra acestui fapt. Nu de puține ori se regăsesc în aceste informări și diversele legături pe care Steinhardt le avea cu intelectualii români din Occident, în general, și cu Mircea Eliade, în special. Astfel, într-o notă informativă datată 28 noiembrie 1972 privind lucrarea *Jurnalul fericirii* se amintesc legăturile pe care urmăritul le avea cu emigranții din Occident: Virgil Ierunca, Mircea Eliade, Alexandru Ciorănescu, Paul Gruber, Vlad Stolojan și Sanda Stolojan. Pe lângă aceste nume apar și cele ale lui Eugen Ionescu, Emil Cioran, Teodorescu Gheorghe, Monica Lovinescu sau Tomaziu George într-un plan de măsuri în dosarul de urmărire informativă privind pe Steinhardt Nicu Aurelian, datat 20 februarie 1977, dar și într-un raport cu propuneri de încetare a urmăririi informative privind pe Steinhardt Nicu Aurelian, datat 30 august 1979. În acest document stă scris: „În situația că va primi bilete de avion de la Mircea Eliade, așa cum acesta i-a promis, va pleca spre sfârșitul lunii septembrie și va sta o lună la Paris, în casa lui Mircea Eliade care pleacă temporar în SUA și apoi, după ce-și va vizita rudele de la Bruxelles, va merge o lună la mănăstirea din Chevetogne, după care se va întoarce în țară”¹³.

În urma discuției pe care a avut-o cu căpitanul Ciucă Ion la 1 mai 1980, Steinhardt relatează că a stat două luni în apartamentul lui Eliade, care era plecat în America. În timpul interogatoriului este adusă în discuție și o posibilă venire a lui Eliade în țară, însă în condițiile în care emigranții români de la Paris nu ar mai fi insultați:

„Mircea Eliade e foarte sensibil la faptul că e tipărit, citit, e foarte atașat de ceilalți prieteni de la Paris, de Monica Lovinescu, de Virgil Ierunca și insultele care li se aduc lor, socotește că i se aduc și lui. El are o concepție foarte frumoasă despre prietenie... dacă-i lovești un prieten înseamnă că-l lovești pe el. Conversația cu atașatul cultural... care e inteligent și cult... nu știu însă ce efect va avea... ei mi-au cerut să-i exprim lui Eliade felicitări, că ambasada și guvernul nostru ar dori să-l vadă în țară... Eu am transmis...[...] Eliade nu-i o fire acră sau îndârjită. El n-a privit... Eu nu mă pot pronunța... Deocamdată cred că nu... El nu e insensibil la tot ce se petrece aici”¹⁴.

¹² N. STEINHARDT, *Jurnalul fericirii*, p. 71.

¹³ *Nicu Steinhardt în dosarele Securității. 1959-1989*, p. 200. Între scrisorile trimise de Eliade se numără și cea către Nicolae Steinhardt, datată 6 decembrie 1978 (scrisoarea este un răspuns la cea trimisă de Steinhardt la 18 octombrie). Eliade își arată respectul față de scriitorul român și nu uită să rememoreze amintirile din timpul vizitei lui Steinhardt din vara anului 1978. „În orice caz, eu îți voi rămâne mereu recunoscător, pentru că, după ce te-a cunoscut Christinel, s-a convins că există creștini – și sincera ei speranță este de acum înainte să întâlnească și alți câțiva (fiind modestă, precizează: «măcar vreo doi, trei»...)” (MIRCEA ELIADE, *Europa, Asia, America... Corespondență*, Volumul al III-lea, R-Z, Îngrijirea ediției și indice de Mircea Handoca, Ed. Humanitas, București, 2004, p. 169).

¹⁴ *Ibidem*, p. 203. În continuarea discuției, Steinhardt afirmă, vorbind despre modul dur în care Eugen Ionescu se referea la situația din România: „Firea lui e de vină. Eliade nu-i așa. Și nici Cioran. E o fire modestă. Trăiește modest. Decent, dar modest. Un ziar german a scris că «e o onoare pentru Occident, Cioran». Organele de stat trebuie să acorde refugiaților ca E. Ionescu, M. Eliade, Cioran un tratament conform spiritului românesc: iertător, tolerant și inteligent pentru că e un gest de mărinimie românească de a nu insulta, e un gest de inteligență de a-i apropia” (p. 210).

Discuțiile purtate de Steinhardt cu diferiți agenți ai Securității erau apoi dezvăluite de aceștia în diferite note informative, așa cum este cea datată 20 mai 1980, fiind semnată de informatorul „Adrian Cozmescu”, privind vizita scriitorului român în Occident. Aici sunt amintite părerile lui Steinhardt cu privire la românii de la Paris cu care a intrat în contact. Despre relația cu Eliade se amintește faptul că acesta „prețuia valoarea intelectuală și spirituală a lui Nicu Steinhardt”. Nu este trecută cu vederea nici nostalgia lui Eliade pentru țara natală, menționându-se în final că „i-ar plăcea să viziteze România”¹⁵. În nota de analiză în dosarul de urmărire informativă „Scriitorul” privind pe Steinhardt, datată 16 iulie 1980 și clasată drept „strict secret”, sunt amintite legăturile sale cu emigranții români din Paris cu „o poziție ostilă față de țara noastră”, între care se numără și Eliade. Ideea legăturilor cu românii din Paris este reluată și în alte note, datate 26 februarie și 18 noiembrie 1981, 29 mai și 31 iulie 1982 sau 12 februarie 1983.

La 4 martie 1983 Nicolae Steinhardt dă o declarație în fața celor de la Securitate cu privire la persoanele din străinătate pe care le cunoaște. Sunt amintite cele două vizite din Belgia și Paris (1978 și 1979-1980) și întâlnirile pe care scriitorul le-a avut cu românii emigranți, precum și schimbul de cărți pe care îl are cu aceștia. Trei zile mai târziu a fost întocmit un raport cu propuneri de avertizare a lui Steinhardt, în urma declarației semnate de acesta și a urmăririi permanente la care a fost supus. Între acuze se insistă pe aceea că „menține un contact strâns cu elementele din emigrația reacționară”¹⁶. Avertizarea a avut loc câteva zile mai târziu, iar într-un nou raport se vorbește despre legăturile lui Steinhardt cu Occidentul, acolo unde a trimis ultima sa carte tipărită.

În nota din 17 ianuarie 1984 se menționează faptul că „dintr-o informație furnizată de un scriitor din București rezultă faptul că biblioteca de la Mănăstirea Rohia de care se îngrijește N. Steinhardt ar fi o adevărată bibliotecă a emigrației române în străinătate (Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Ștefan Baciu, Pamfil Șeicaru, Paul Goma etc.)”¹⁷. În urma acestor observații a fost înaintată propunerea ca Nicolae Steinhardt să fie preluat de Direcția I a Securității, ținându-se cont de complexitatea cazului. Printre motivele acestei măsuri se numără și legăturile strânse pe care Steinhardt le are cu românii emigranți, precum și schimbul de cărți cu aceștia în vederea realizării unei biblioteci la Rohia. La 11 mai 1984 Steinhardt semnează o notă informativă privind conținutul fondului bibliotecii Mănăstirii Rohia. Printre cele 20.000 de volume se află și cărți ale unor autori considerați „dușmani ai poporului”: Mircea Eliade (*Histoire des croyances...*, *Traite de l'histoire des religions*), E.M. Cioran, Eugen Ionescu, H. Stamatu, Sanda Stolojan etc.¹⁸ Despre aceste cărți se relatează și în rapoartele ce au fost întocmite de agenții Securității în urma descinderilor inopinate de la Rohia, în urma cărora au fost ridicate 21 de cărți cu „conținut dușmănos”. De asemenea, s-a propus chiar și „compromiterea lui Nicu Steinhardt și înlăturarea lui de la Mănăstirea Rohia”¹⁹. Într-un raport din 22 martie 1985 este prezentată relația lui Steinhardt cu emigranții români: „este nemulțumit din cauză că nu a mai primit vești de la nimeni. Consideră că este părăsit întrucât nu numai că nu i-au mai trimis cărți, dar nici măcar medicamente. Se referă în mod expres la Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Mircea Eliade, Eugen Ionescu și alții. Crede că aceștia ori îl consideră mort sau sunt supărați pe el din cauza unei scrisori de reproș pe care le-a trimis-o și în care se referea la o emisiune pe teme religioase transmisă la acest post de radio (*România liberă, n.n.*)”²⁰.

¹⁵ *Ibidem*, p. 214.

¹⁶ *Ibidem*, p. 260.

¹⁷ *Ibidem*, p. 272.

¹⁸ *Ibidem*, p. 291.

¹⁹ *Ibidem*, p. 321.

²⁰ *Ibidem*, p. 341.

ÎNSEMNĂRI DESPRE CULTURA ȘI SPIRITUALITATEA ROMÂNEASCĂ

În sensul „restituirii” unor idei și opere de marcă ale culturii românești poate fi considerat și volumul *De la Zalmoxis la Genghis-Han. Studii comparative despre religiile și folclorul Daciei și Europei Orientale*, publicat de Mircea Eliade în anul 1970. Cartea este alcătuită din studii concepute și publicate cu ani în urmă: *Dacii și lupii* (1959), *Zalmoxis* (1944, 1969), *Satana și Bunul Dumnezeu. Preistoria cosmogoniei populare românești* (1951-1961), *Voievodul Dragoș și „vânătoarea rituală”* (1965), *Meșterul Manole și Mânăstirea Argeșului* (1955), „Șamanism” *la români?* (1962), *Cultul mătrăgunei în România* (1938), *Mioara năzdravană* (1962, 1969). Se observă astfel că studiile lui Eliade cu privire la religia și folclorul Daciei sunt variate și ocupă o perioadă întinsă de timp. Dacă mai amintim și de bogata sa eseistică, în care sunt referiri numeroase la folclorul dacilor, dar și de studiul din 1943, *Comentarii la Legenda Meșterului Manole*, atunci afirmația lui Ioan Petru Culianu își relevă adevărata sa măreție: „A fi român, a fi trăit o bună parte din viață în România este, după cum știți, foarte important pentru Eliade. Este una din componentele mitului său personal”²¹. În *Monologul polifonic*, Nicolae Steinhardt sublinia ideea centrală a cărții lui Eliade despre mitologia românilor: „Există, desigur, o mitologie protoromânească, așa cum a existat (Mircea Eliade) un precreștinism cosmic, vestitor (și premergător) al creștinismului carpato-danubiano-pontic”²², pentru ca în *Jurnalul fericirii* scriitorul să noteze:

„Nicăieri n-am găsit o mai clară deslușire a motivelor pentru care intuisem la poporul român un fond creștin irecuzabil – datorită căruia până și defectele Românilor par scăldate de o lumină atenuantă – decât în studiul lui Mircea Eliade asupra Mioriței (capitolul *L'agnelle voyageante* din volumul *De Zalmoxis à Gengis Khan*, Paris, 1970, trimis de Virgil Ier.). Interpretarea eliadiană are într-însa ceva din absolutul soluțiilor după a căror formulare orice discuție devine inutilă. *Roma locuta*”²³.

Mircea Eliade a afirmat despre această carte „personală” că „este, în același timp, o experiență în metodă. Dificultatea este următoarea: noi dispunem de o tradiție folclorică, și de una istorică, importantă și ea, dar ale căror documente sunt împrăștiate și vagi; în ce fel putem reconstitui, pe baza lor, credințele dacilor?... Totodată, eram fascinat de câteva probleme. În *Legenda Meșterului Manole* este vorba de un sacrificiu omenesc. Ca să-și termine mânăstirea, Meșterul Manole a trebuit să-și zidească soția. Această legendă circulă pretutindeni în Balcani. Lingviștii, balcanologii, unii romaniști, toți sunt de acord că versiunea românească este cea mai reușită. De ce, deci, tocmai această baladă este o capodoperă a literaturii populare românești? Și de ce se exprimă tocmai în *Miorița* acea nostalgie, acea *Weltanschauung* a ciobanului?”²⁴. În acest demers, istoricul religiilor are mai multe șanse să găsească un răspuns decât folcloriștii.

Adrian Marino își începe analiza asupra realităților și orientărilor românești, așa cum acestea se desprind din opera savantului de la Chicago, cu următoarea constatare:

²¹ MIRCEA HANDOCA, *op. cit.*, p. 129. Eliade vorbește în acest sens și în interviul din anul 1978: „A fi român pentru mine înseamnă să trăiesc, să exprim și să valorific acest mod de a fi în lume” (MIRCEA ELIADE, *Încercarea labirintului. Convorbiri cu Claude-Henri Rocquet*, Traducere din franceză de Doina Cornea, Ed. Humanitas, București, 2007, p. 99). În legătură cu acest deziderat eliadian, Nicolae Steinhardt nota: „Sunt bucuroși că odată în 1934 (într-o mică librărie bucureșteană) și a doua oară în 1979 la Paris (în apartamentul din place Charles Dullin) mi s-a destăinuit: asta a vrut (asta, nu altceva): să demonstreze universalitatea puterii simțitoare și cugetătoare a neamului său; pe de o parte. Pe de alta: să cucerească pentru tainele, semi-tainele și clar-obscurele – ce păreau ostracizate pe vagi, oropsite și dureroase terenuri – dreptul de a pătrunde în cultură (ca auxiliare și la paritate cu experiențele)” (N. STEINHARDT, *Monologul polifonic*, p. 37).

²² N. STEINHARDT, *Monologul polifonic*, p. 346

²³ Idem, *Jurnalul fericirii*, p. 362.

²⁴ MIRCEA ELIADE, *Încercarea labirintului. Convorbiri cu Claude-Henri Rocquet*, pp. 99-100.

„Mircea Eliade n-a încetat niciodată să gândească și în termeni românești implicați sau expliciti. Mai mult decât atât: întreaga sa concepție de integrare și validare universală a culturilor naționale, locale, pleacă în primul rând de la situații românești. S-ar spune chiar că Mircea Eliade este obsedat de problema universalizării culturii românești, pe care o pune în toată complexitatea sa, fără iluzii, dar și fără descurajare”²⁵. Eliade pornește de la structura, persistența, rezistența și continuitatea religiilor preistorice românești ale culturii și civilizației Daciei, care nu sunt cu nimic inferioare celor din Europa Occidentală și din întreaga lume. Savantul român introduce aspecte specifice acestei zone în studiul marilor religii ale lumii pentru a demonstra, în acest fel, importanța, bogăția și semnificația Daciei preistorice. Această referire neîncetată la realitățile spirituale românești tradiționale este constantă în întreaga operă eliadescă. Dacia capătă, prin studiile lui Mircea Eliade, locul care i se cuvine în realitatea universală: dobândește o constantă pe care a avut-o întotdeauna, dar care n-a fost scoasă mereu în evidență: caracterul universal. „Creațiile populare românești se articulează într-o perspectivă cu mult mai vastă: ele nu erau numai românești, și dimensiunile lor nu aveau nimic provincial, căci ele ieșeau în afara frontierelor românești”²⁶.

Cultura populară românească este solidară cu unitatea spirituală a întregii Europe.

„La nivelul unității culturale ancestrale, la care participă și cultura română tradițională, sistemul de corespondențe și omologări nu poate fi decât foarte vast și orice prioritate ori exclusivism occidental sunt din principiu negate. Este de ajuns să raportăm această teză de bază la oricare dintre controversele epocii despre «influențele străine și realitățile naționale» pentru a ne da seama de particularitatea gândirii lui Mircea Eliade”²⁷.

O cultură nu se poate izola. Pentru Mircea Eliade, împrumuturile ce se identifică în zona balcanică nu sunt numai de natură occidentală. Între Orient și Occident, spiritualitatea românească s-a îmbogățit și a asimilat atât elemente occidentale, cât și orientale, mai ales traco-slave.

„Rădăcinile țărănești ale unei bune părți din cultura românească ne sileau să depășim naționalismul și provincialismul cultural și să tindem către «universalism». Elementele de unitate ale culturilor indiene, mediteraneene și balcanice îmi dovedeau că aici există acel univers organic, rezultatul unei istorii comune (istoria civilizației țărănești), iar nu construit în chip abstract. Noi, cei din Răsăritul Europei, am fi putut sluji de punte între Occident și Asia”²⁸.

Această idee este analizată și de Părintele Dumitru Stăniloae, care vede caracteristica esențială a poporului român în dubla sa formație: orientală și occidentală. Marele teolog pornește de la însemnările pertinente ale lui Mircea Eliade care, „sub impresia crizei tot mai acute a culturii occidentale și a importanței pe care o câștigă în aprecierea Occidentului cultura de alt caracter a popoa-

²⁵ ADRIAN MARINO, *Hermeneutica lui Mircea Eliade*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1980, p. 335.

²⁶ MIRCEA ELIADE, *Memorii*, Volumele I-II, Ediție îngrijită de Mircea Handoca, Ed. Humanitas, București, 1991, p. 222. Și Adrian Marino întărește această idee: „Numai dintr-o astfel de perspectivă poate fi bine înțeleasă și o carte ca *De Zalmoxis à Genghis-Khan, Etudes comparatives sur les religions et le folklore de la Dacie et de l'Europe orientale* (1970). Metoda constă în a introduce aspecte culturale românești și balcanice, aparent izolate, în mari ansambluri culturale, în istoria religiilor, pentru a descoperi și demonstra în felul acesta întreaga lor bogăție de semnificații” (ADRIAN MARINO, *op. cit.*, p. 341).

²⁷ ADRIAN MARINO, *op. cit.*, p. 344.

²⁸ MIRCEA ELIADE, *Memorii*, p. 209. În publicistica din exil Eliade afirma, în legătură cu importanța culturii românești: „Culturalicește, ca și spiritualicește, Europa se întregeste cu tot ce a creat și a păstrat spațiul carpatic-balcanic. Ceva mai mult: avem motive să credem că spațiul în care s-au întruchipat Zalmoxis, Orfeu și misterele Mioriței și ale Meșterului Manole, nu și-a secătuit izvoarele de creație: acolo unde moartea e încă valorificată ca o nuntă, izvoarele spirituale sunt intacte. Europa este locul predestinat al creației multiple, variate, complementare: spiritualicește și culturalicește, Europa nu este – și nici nu poate fi – un bloc monolitic. Ea are, deci, nevoie de dimensiunea orfică și zalmoxiană pentru a se putea întregi și a putea plăsmui noi sinteze” (Mircea Eliade, *Împotriva deznădejdii. Publicistica exilului*, Ediție îngrijită de Mircea Handoca, cu o prefață de Monica Spiridon, Ed. Humanitas, București, 1992, p. 176).

relor afro-asiatice, atrage atenția asupra rolului de intermediere pe care-l poate avea spiritualitatea românească în marele și inevitabilul dialog ce se anunță între cultura occidentală și cultura acelor popoare care intră masiv în cultura istoriei universale²⁹. Istoricul religiilor observase că există un decalaj în cultura occidentală de după Renaștere, între „spirite inteligente” și „masele poporului”, în felul de a percepe realitatea cu toate componentele ei. Odată cu trecerea timpului, cultura populară a început să fie înțeleasă la adevărata ei valoare, din dorința de a intra în contact cu spiritualitățile arhaice. Raportul dintre cultura noastră populară și cea occidentală o stabilește Părintele Stăniloae pornind tot de la Mircea Eliade. Acesta „spune că la noi, neproducându-se o renaștere, s-a prelungit Evul Mediu cu trei secole, iar de Renaștere nu ne-am împărtășit din cauza împrejurărilor grele în care poporul român a continuat să trăiască³⁰. „Dificultățile” trebuie depășite, poporul român, prin creațiile sale religioase, folclorice, culturale, nefiind cu nimic inferior altor popoare.

Eugen Simion observa strânsa legătură ce există între Mircea Eliade, Părintele Dumitru Stăniloae și Constantin Noica, cu privire la descrierea relației Occident-Orient:

„Rămâne în discuție, în ultimatumul dat de Constantin Noica, problema *neantului occidental* în care s-ar fi putut pierde Mircea Eliade. O temă ce se leagă de credința mai generală a filosofului și anume aceea că occidentul post-belic se preocupă mai mult de unt (adică de valorile materiale) decât de cultură (adică valorile spirituale). Vechea obsesie a generației criterioniste. Noica a fost certat, ironizat la vremea respectivă, pentru această viziune într-adevăr reduționistă și, în esență, injustă. El nu făcea, în realitate, decât să reia o veche părere a teologilor ortodocși români (mă gândesc, în primul rând, la Părintele Dumitru Stăniloae!): de la Renaștere încoace, cultura occidentală s-ar fi desacralizat sistematic, ceea ce înseamnă că a părăsit sensul metafizic, adică: ceea ce este esențial și durabil în cultură...”³¹.

Această caracteristică a poporului român, de a fi punte de legătură între Orient și Occident, este văzută de Nicolae Steinhardt ca fiind reflectată în creația și viața lui Mircea Eliade.

„Volumul fundamental despre yoga (în două ediții), vasta și ambițioasă istorie a credințelor și ideilor religioase (vai, neterminată) ori amețitor de numeroasele și variatele studii istorice, etnologice, filosofice, analitice sunt departe de a fi simple (și solide, impecabile) lucrări de specialitate ori de sinteză, sunt o căutare, un *quest*, un pelerinaj al spiritului românesc în lumea largă, o aventură aș zice, ca a feciorului de împărat, a voinicului încrezător în calu-i năzdrăvan, a lui Făt-Frumos care se bizuie nu atât pe hărnicia și deșteptăciunea sa cât mai ales pe o armă secretă dând rareori greș: vocația culturală și spirituală a unui popor așezat spre nenorocul său la întretărirea imperiilor și-n drumul invaziilor dar și spre fantastica-i norocire pe unul din punctele (magice?) unde se focalizează, conviețuiesc și se completează duhuri, culturi, știmate poate mai puțin potrivit decât ne obișnuisem a le considera. Și este vrednic de sesizat: ca autor de proză literară ori de proză științifică a purtat cu el, mereu, ca într-o desagă neîmpovărătoare încă o însușire românească: un fel de bonomie, nescorțoasă și nebonsumflată; un contact permanent cu principiul relativității generalizate; o smerită bănuială că drumul spre adevăr e, cine știe, asimptotic”³².

²⁹ DUMITRU STĂNILOAE, *Reflecții despre spiritualitatea poporului român*, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1992, p. 16.

³⁰ *Ibidem*, p. 23.

³¹ EUGEN SIMION, *Mircea Eliade. Nodurile și semnele prozei*, Ed. Junimea, Iași, 2006, p. 9. În continuare, Eugen Simion afirmă că această nouă spiritualitate occidentală se întemeiază pe teologia retragerii sau a morții lui Dumnezeu: „În această chestiune gravă, care frământă pe filosofii de după Nietzsche, Eliade rămâne un *răsăritean*, ca personajul său din *O fotografie veche de 14 ani*. Are dreptate antropologul citat mai sus și au dreptate toți cei ce-i reproșează acest fapt. Dar poate fi o mare vină intelectuală în această opțiune? Este doar un punct de vedere pe care îl afirmă și ortodoxia și metafizicienii din preajma ei. Îl găsim în *Metafizica* lui Nae Ionescu și, cum am precizat deja, în scrierile lui Dumitru Stăniloae: de la Renaștere încoace, culturile occidentale au devenit îngust raționaliste, atee și demitizante. Este cazul de a-l readuce urgent, la tradiția lui spirituală (religioasă), până ce totul nu-i încă pierdut” (p. 425).

³² N. STEINHARDT, *Monologul polifonic*, p. 37. „Scopul năzuit de Eliade a fost dublu: universalizarea perspectivei

Nicolae Steinhardt și-a exprimat în mai multe rânduri admirația față de literatura lui Mircea Eliade. Astfel, el considera *O fotografie veche de 14 ani* o nuvelă în care

„Eliade își dezvăluie (strălucit și cu ce vervă!) atașamentul pentru credințele românești tradiționale și o foarte picantă poziție de adversitate (ori, să-i zicem, pronunțată vervă) față de principalele sisteme filosofice occidentale. *Fotografia* zic eu este o *Mărturisire de credință românească și ortodoxă*”...³³. Nuvela se bazează pe ideea pe care Eliade o subliniază în mai multe opere: sacralul se manifestă în întâmplările obișnuite, banale, ale vieții, fiind camuflat în profan. Ideile care se desprind sunt acelea ale „morții lui Dumnezeu”, ale retragerii lui Dumnezeu din lume, precum și conceptul de *Deus otiosus*. „*O fotografie veche de 14 ani*, mai slabă literar decât altele, are meritul de a formula clar tema scriitorului (retragerea divinității din lume) și de a sugera, printr-o ficțiune epică cât se poate de simplă, un caz de renaștere spirituală într-un individ de rând. Faptul că Dumitru *a fugit* din România postbelică poate avea și altă semnificație decât cea, evident, politică. El a fugit de un sistem politic represiv, dar a adus cu sine în sceptica Americă, în desacralizata civilizație occidentală, o credință (și, deci un tip de cultură) în care Dumnezeu nu este lăsat „să tragă să moară”. Omul de la Dunăre nu admite, nici în glumă, acest dezastru cosmic. Naivul Dumitru, metecul, este purtătorul unui mare adevăr și revelația lui ar trebui să rușineze pe sofistul Lucio și pe amicii săi sceptici...”³⁴. Spiritualitatea occidentală se întemeiază pe teologia retragerii sau a morții lui Dumnezeu, ceea ce-l face pe Eugen Simion să îl considere pe Eliade a fi asemenea personajului său din nuvelă: un răsăritean.

Steinhardt consideră că Eliade nu vine cu soluții creștine la problemele pe care le pune. Cu toate acestea, el „e mai creștin decât crede și decât au bănuț comentatorii săi – și mai puțin partizan al hinduismului. Cheia poziției lui Eliade: *Nopti la Serampore*”³⁵. Cine citește această operă literară se poate întreba dacă cineva nu ar putea să-l apropie pe Eliade de gândirea hindusă sau de cea budistă, acolo unde totul este o iluzie, maya. Cu toate acestea, „creștinismul e surprinzătoarea cheie a camerei galbene, iar călătoria la Serampore e inutilă”³⁶.

CONCLUZII

Între cei doi oameni de cultură români, Mircea Eliade și Nicolae Steinhardt, au existat relații care au schimbat vieți și au hotărât destine. Dincolo de aceste puncte sensibile din biografiile celor doi rămân opere literare, științifice și teologice de valoare ce au fost traduse în majoritatea limbilor și au schimbat generații de oameni. Fără a încerca să răspundem la toate întrebările care se ridică, am prezentat în acest studiu punctele esențiale ale unei relații de prietenie care s-a întins pe perioada mai multor decenii și a constituit unul dintre momentele esențiale ale culturii românești.

culturale românești și dovedirea capacității românilor de a-și asimila elemente spirituale aparent cu totul străine și îndepărtate de ei. A obținut câștig de cauză și mai mult decât atât” (p. 34). Petre Țuțea scotea în evidență legătura dintre spiritualitatea creștină și istoria poporului român, așa cum se descoperă în opera lui Mircea Eliade: „Prin gândirea lui mistică, Mircea Eliade trăiește perfecțiunea atemporală a ordinii creștine. Sub acest aspect, stilul lui este specific național, românii neputând fi definiți altfel. A trăi creștin în timp și-n spațiu înseamnă a nu fi înghițit de timp și de spațiu, adică istoric-profan” (PETRE ȚUȚEA, *Mircea Eliade*, Ediție îngrijită de Tudor B. Munteanu, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2007, p. 90).

³³ *Ibidem*, p. 360 (MIRCEA HANDOCA, *op. cit.*, p. 314). Într-o altă însemnare din același volum, Steinhardt nota despre personajul principal din această nuvelă: „Dumitru, eroul nuvelei, contestă idolii toți, vechi și noi, ai filosofilor, sociologilor, lingviștilor; bună și îndestulătoare îi este deloc naiva lui credință strămoșească” (p. 34). Vezi și: N. STEINHARDT, *Jurnalul fericirii*, p. 350. Într-o altă însemnare din *Jurnal*, Steinhardt nota: „*O fotografie veche de 14 ani* (bucată la fel de importantă pentru sufletul românesc și puterea sa transfiguratoare ca și *Luceafărul*, *Legenda Meșterului Manole* și *Miorița*)” (p. 384).

³⁴ EUGEN SIMION, *op. cit.*, pp. 189-190.

³⁵ N. STEINHARDT, *Jurnalul fericirii*, p. 368.

³⁶ *Ibidem*.

ABSTRACT

ADRIAN BOLDIȘOR, *The Way of... the Wise. Mircea Eliade – Nicolae Steinhardt*

In this study, we want to analyze the relation between two Romanian internationally-renowned men of culture: Mircea Eliade (often considered one of the greatest historians of religion of all times) and Nicolae Steinhardt (whose name and memory have been mentioned by Pope John the Second in his visit in Romania). Though they had about the same age (a difference of 5 years), they had little connections in the interwar period (a few meetings and, later, Steinhardt's volume *The Way of... the Young* [*În genul... tinerilor*] from 1934, where he parodies Eliade, among others). A strong influence (which changed destinies) occurred during 1958-1960, when Steinhardt was imprisoned for having read and spread writings of Romanians found in exile, including the novel *Midsummer Night (The Forbidden Forest)* [*Noaptea de Sânziene (Pădurea interzisă)*] by Eliade. After the release in 1964, Steinhardt was continuously watched by the communist Securitate and reports have been written about him, where his main guilt was his friendship with Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, et al. Beyond these biographical intersections between Eliade and Steinhardt, there are also connections with regard to the Romanian culture, literary ideas, and visions on religious life. Steinhardt brings appreciations to the scholar in Chicago for the fact that he presents the beauty of the Romanian culture in the Western desecrated world and considers Eliade – and he's one of the few who does this – influenced in his thinking by Christian ideals (in this direction, memorable are Steinhardt's appreciations of the role played by Eliade in the Western culture, especially with his volume *From Zamolxis to Genghis-Kahn* [*De la Zalmoxis la Genghis-Han*], but also with his fiction, marking a direct reference to the novella *A Fourteen Year Old Photograph* [*O fotografie veche de 14 ani*]).

KEYWORDS: Mircea Eliade, Nicolae Steinhardt, the trial of intellectuals, Romanian culture, Christian spirituality

Bibliografie

1. BOLDIȘOR, Adrian, *Valențe creștine în gândirea lui Mircea Eliade*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2011.
2. ELIADE, Mircea, *Memorii*, Volumele I-II, Ediție îngrijită de Mircea Handoca, Ed. Humanitas, București, 1991.
3. ELIADE, Mircea, *Împotriva deznădejdii. Publicistica exilului*, Ediție îngrijită de Mircea Handoca, cu o prefață de Monica Spiridon, Ed. Humanitas, București, 1992.
4. ELIADE, Mircea, *Europa, Asia, America... Corespondență*, Volumul al III-lea, R-Z, Îngrijirea ediției și indice de Mircea Handoca, Ed. Humanitas, București, 2004.
5. ELIADE, Mircea, *Încercarea labirintului. Convorbiri cu Claude-Henri Rocquet*, Traducere din franceză de Doina Cornea, Ed. Humanitas, București, 2007.
6. HANDOCA, Mircea, *Convorbiri cu și despre Mircea Eliade*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Criterion Publishing, București, 2006.
7. LOVINESCU, Monica, *La apa Vavilonului /2. 1960-1980*, Ed. Humanitas, București, 2001.
8. MARINO, Adrian, *Hermeneutica lui Mircea Eliade*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1980.
9. *Nicu Steinhardt în dosarele Securității. 1959-1989*, Selecția documentelor Clara Cosmineanu și Silviu B. Moldovan, Prefață Toader Paleologu, Studiu introductiv Clara Cosmineanu, Ed. Nemira, București, 2005.
10. SIMION, Eugen, *Mircea Eliade. Nodurile și semnele prozei*, Ed. Junimea, Iași, 2006.
11. STĂNILOAE, Dumitru, *Reflecții despre spiritualitatea poporului român*, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1992.
12. STEINHARDT, N., *Monologul polifonic*, Ediție îngrijită de Virgil Bulat, Ed. Dacia, Cluj Napoca, 1991.
13. STEINHARDT, Nicolae, *Ispita lecturii*, Ed. Dacia, Cluj, 2000.
14. STEINHARDT, N., *Jurnalul fericirii*, Ediția a VII-a, Îngrijire, postfață și note de Virgil Ciomoș, Ed. Dacia, Cluj- Napoca, 2000.
15. STEINHARDT N., (Antisthius), *În genul... tinerilor*, Ediție îngrijită, note, studiu introductiv, referințe critice și indici de George Ardeleanu, repere biobibliografice de Virgil Bulat, Mănăstirea Rohia, Ed. Polirom, Iași, 2008.
16. TĂNASE, Stelian, *Anatomia mistificării*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Ed. Humanitas, București, 2003.
17. ȚUȚEA, Petre, *Mircea Eliade*, Ediție îngrijită de Tudor B. Munteanu, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2007.